

לכ"ט אלול תשמ"ט) למול בשבת בירושלים תינוק שראשו יצא לאויר העולם 18 דקות או יותר אחרי שקיעת החמה בערב שבת (ולא לחוש ליציאת ראשו לפרוזדור קודם לכן).

פרק ח. סיכום

שיטת תנא דברייתא היא שהבית החיצון האמור לעניין טומאת נדה הוא "מקום דישה", דהיינו, על פי המציאות, כל הנרתיק בכלל ואין בו שני חלקים נפרדים פנימי וחיצוני. לשיטה זו אי אפשר לומר שדם היוצא מן הרחם לחלק הפנימי של הנרתיק עדיין לא מטמא, אלא כל הנרתיק בכלל "הבית החיצון", ודם בכל מקום בנרתיק מטמא.

לשיטת רבי יוחנן קיים אזור הקרוי "בין השיניים" כשרק דם הנמצא חוצה לו מטמא. אם ר' יוחנן לא חולק על תנא דברייתא, מקום בין השיניים חייב להיות במקום פנימי יותר מהנרתיק, כמו למשל צוואר הרחם.

רבו הראשונים שהשוו את שיטת ר' יוחנן לשיטת תנא דברייתא. ביניהם רמב"ם, מאירי, רא"ש בפסקיו, רמב"ן בהל' נדה, אורחות חיים, לקט יושר, ועוד. וכ"כ בפשיטות בב"י יו"ד ריש סי' קפג: "ומסיק בפרק יוצא דופן דבית החיצון הוי עד בין השיניים... והיינו מקום שהשמש דש" עכ"ל.

מקום "בין השיניים": ברמב"ם משמע שבין השיניים הוא "פתח המקור" או בשפה הרפואית פתח צוואר הרחם. כך דייק בדבריו גם החזון איש. בעקבות הרמב"ם – הסמ"ע³³, הב"ח³⁴ והחת"ס סוברים להלכה בבירור כי "בין השיניים" מקומו בפתח המקור – הפה החיצוני של צוואר הרחם, וכל הנרתיק נחשב כבית החיצון.

לעומת זאת, בפשטות שיטת רש"י היא כי הנרתיק חלוק ע"י תלתולי בשר לשני חלקים, פנימי וחיצוני, כשמושג "הבית החיצון" לעניין טומאת נדה מתייחד רק לחלק החיצוני של הנרתיק. בפשטות, לפי פירוש זה ר' יוחנן אמור לחלוק על תנא דברייתא, כשנסיונות המפרשים בדעת רש"י להתאים את שיטת ר' יוחנן לתנא דברייתא, אינם מתאימים למציאות. בעקבות רש"י צעדו חלק מהראשונים, ביניהם בעלי התוספות. בעקבותיהם גם המשאת בנימין³⁵, הסדרי טהרה³⁶ וההולכים בעקבותיהם סוברים כדעת רש"י שהנרתיק מתחלק לבית חיצון ובית פנימי על ידי "שיניים".

33. ר' יהושע פלק, הובאו דבריו בשו"ת משאת בנימין תחילת סי' מט.

34. שו"ת הב"ח החדשות סי' לד.

35. שו"ת משאת בנימין סי' מט.

36. סדרי טהרה סי' קצד, כו.

אמנם ברש"י נדה כא, ב ד"ה "שמטמאה בפנים כבחוף" איתא ש"מאחר שיצא [הדם] מהמקור לפרוזדור והעמידו כתליה, מיד היא מטמאה". פשט הדברים הוא כרמב"ם, דמרגע שיצא הדם מהמקור לכל מקום בפרוזדור, בין חיצוני בין פנימי, "מיד היא מטמאה". לכן למרות שההלכים בעקבות רש"י הבינו שבין השיניים הוא מקום בנרתיק, בכ"ז צע"ג מהי באמת שיטת רש"י.

מבחינת המציאות האנטומית והרפואית לא ניתן להבין את המקובל בשיטת רש"י. ידוע היום בבירור כי אין שום גבול בנרתיק שהשמש לא יכול לדוש בו ולכן כולו בכלל 'מקום דישה'. כמו כן אין בנרתיק שום מקום היכול להתאים לתיאור "בין השיניים".

לעומת זאת תעלת צואר הרחם מתאימה מאד לתיאור של בין השיניים, בהתאמה מלאה לשיטת הרמב"ם וסיעתו. הידע הרפואי של ימינו על מבנה הנרתיק וצואר הרחם איננו נלקח מספרי ניתוח ישנים, אלא הוא ידע בלתי אמצעי יום יומי של הסתכלות ישירה של רופאים בכל העולם. כך שמובנים מאד דבריו של הרב פרופ' דוב הימן זצ"ל כי אין לו ספק שהחלל הפנימי של תעלת צואר הרחם, הקרוי בלעז *arbor vitae uteri* – הוא הוא "בין השיניים" האמור בדברי חז"ל. (גם פרוש הגר"א זלזניק, להלן בנספח, מתאים לרמב"ם ולמציאות הידועה היום).

אין לשכוח כי במקום שיש לפנינו שני פירושים לדברי חז"ל שנאמרו כהוראה הלכה למעשה: האחד ברור, אין בו עמימות, יישומו פשוט לכל והוא מתאים להפליא למציאות. בעוד האחר לא ברור, מלא עמימות, איש לא יכול ליישמו עקב העדר ידיעה ברורה של גדריו, ובנוסף על כך אין לו שום אחיזה במציאות – ברור שיש להעדיף את הפירוש הברור והמובן, ולא לתלות בחז"ל שהורו לציבור הוראות עמומות שאינן ניתנות כלל ליישום ושאינן מתאימות למציאות. וכן כתב הרמב"ם במורה, כי בכל מקום בו אפשר לפרש את דברי חז"ל באופן שהם מתאימים "למציאות אשר התבאר מציאותו במופת – הוא יותר ראוי, באדם המעולה המודה על האמת, לעשותו"³⁷.

בעקבות הרמב"ם במורה, ולאור דבריו הברורים של החת"ס³⁸, כי "אי אפשר לנו להכחיש המציאות שאינו כפירש"י ותוס' וציור מהר"ם לובלין, ואין לנו אלא מה שכתב הרמב"ם", מסתבר כי ראוי לפסוק כמותו, ובודאי שאין לסמוך על רש"י וסיעתו לקולא, ולהתיר ח"ו דם שיצא מהמקור ונמצא בנרתיק מחוץ לפתח תעלת צואר הרחם, גם אם נמצא סמוך לקצה הנרתיק הפנימי³⁹.

37. מורה נבוכים חלק ג סוף פרק יד (תרגום רשב"י אבן תיבון).

38. ראה פרק א, לעיל.

39. שלא כמו שכתב בשו"ת שיח נחום (מעלה אדומים תשס"ח) סי' נו להקל בדם הנמצא על דיאפרגמה. יתר על כן, לגבי הנדון בשיח נחום, מקום הדם בדיאפרגמה יכול להיות גם מחוץ למחצית הפנימית של הנרתיק, ולא מצינו שום סברא להקל במקום כזה אפילו לרש"י וסיעתו. ראה איורים לעיל, סימן כב, עמ' 253-254, ובאסיא פא-פב עמ' 203 ו-209.